

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย

นายภูมิชัย สุวรรณดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974 - 637 - 604 - 7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**LEGAL MEASURES FOR MANAGEMENT AND CONSERVATION
OF NATURAL WETLANDS IN THAILAND**

MR. POOMCHAI SUWANDEE

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974 - 637 - 604 - 7

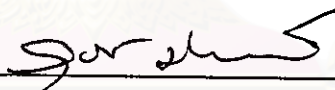
หัวข้อวิทยานิพนธ์ มาตรการทางกฎหมายในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย
โดย นายภูมิชัย สุวรรณดี
ภาควิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สุนีย์ มัลลิกะมาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

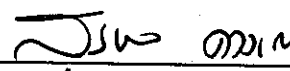

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ)

อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนีย์ มัลลิกะมาลัย)

กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สนิท อักษรแก้ว)

กรรมการ
(อาจารย์สุรพล ดวงแข)

ภูมิชัย สุวรรณดี : มาตรการทางกฎหมายในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย (LEGAL MEASURES FOR MANAGEMENT AND CONSERVATION OF NATURAL WETLANDS IN THAILAND) อ. ที่ปรึกษา : รศ. ดร. สุนีย์ มัลลิกะมาสย์ ; 188 หน้า. ISBN 974-637-604-7

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายและบทบาท อำนาจ หน้าที่ขององค์กรภาครัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย ตลอดจนการมีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดโครงสร้างและกำหนดบทบาท อำนาจ หน้าที่ขององค์กรภาครัฐและเอกชนที่เหมาะสมในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในระดับต่าง ๆ ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามอนุสัญญา แรมซาร์

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติของประเทศไทยในปัจจุบันยังมีลักษณะที่จำกัดและขาดความชัดเจน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติขาดประสิทธิภาพอย่างจริงจัง กล่าวคือ สภาพของกฎหมายที่ใช้ในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่แล้วมีเจตนารมณ์ของกฎหมายในการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์มากพอสมควร แต่ปรากฏว่ากฎหมายก็ยังคงขาดความชัดเจนและความเหมาะสมในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งกฎหมายบางฉบับมีเจตนารมณ์มุ่งเน้นในด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติเพียงอย่างเดียวการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย ตลอดจนองค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติมีลักษณะที่ซ้ำซ้อนกันในบทบาท อำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้การจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติภายใต้กรอบของกฎหมายในประเทศไทยขาดประสิทธิภาพและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติของประเทศไทย อีกทั้งการจัดให้มีองค์กรในรูปแบบของคณะกรรมการระดับชาติในระดับนโยบายแห่งชาติและในระดับพื้นที่โดยมีโครงสร้างประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนทำหน้าที่ในการกำหนดแผนงาน และการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอนุสัญญาแรมซาร์ตามหลักการใช้อย่างชาญฉลาดด้วย

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C770592 : MAJOR LAW
KEY WORD:

POOMCHAI SUWANDEE : LEGAL MEASURES TO MANAGEMENT AND CONSERVATION OF NATURAL WETLANDS IN THAILAND. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SUNE MALLIKAMARL, Ph.D. 188 pp. ISBN 974-637-604-7.

This research aims to study and analyse laws and regulations, roles, authorities and duties of governmental and private organizations concerning the management and conservation of natural wetlands in Thailand. An appropriate legal measures for the management and conservation of natural wetlands as well as the structure of related organizations which comply with Ramsar Convention, these are the main objective of this research.

The research result finds that the existing laws and regulations are limit, obscure and ineffective to enforce for the management of wetlands in Thailand i.e., most of the laws and regulations have both utilization and conservation as the main objective but still lack of distinctiveness and adequate efficiency in solving the problems of natural wetlands. Moreover, some laws and regulations emphasize to exploit only without any conserve to wetlands. Besides, among the government organizations still have the overlapping in their roles, authorities, and duties in the management and conservation of wetlands. These are the implication of ineffective and unsuccessful of Thai laws and regulations for the wetlands management.

The abovementioned problems, therefore, the researcher recommends to amend laws and regulations concerned in order to manage wetlands for the utilization and conservation suitable for the nature of them. A National Committee for the National Policy on wetlands management and conservation; and a Regional Committee for the Regional Policy and Action Plan in accordance with national policy and Ramsar Convention as to the principle of wise use, are also the additional recommendation.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์
สาขาวิชา.....นิติศาสตร์
ปีการศึกษา.....2540

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. สุนีย์ มัลลิกะมาสย์ ที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียน ด้วยการให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทั้งในทางกฎหมายและแนวทางในการเรียบเรียงเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ซึ่งนับว่าเป็นความเมตตาแก่ผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนขอโน้มกราบขอบพระคุณไว้อย่างสูง ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์ ดร.สนิท อักษรแก้ว ที่กรุณารับเป็นกรรมการ และได้ให้ความกรุณาต่อผู้เขียนในด้านข้อมูลทางวิชาการตลอดจนให้ข้อคิดเห็นในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์ชุมเจตน์ กาญจนเกษร ที่กรุณารับเป็นกรรมการ และได้ให้ความกรุณาต่อผู้เขียนในด้านข้อมูลด้านกรมประมงและด้านอื่น ๆ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์สุรพล ดวงแข ที่กรุณารับเป็นกรรมการ และให้ข้อมูลในด้านบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์ ดร. ชวาล ทัพพิภรณ์ ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสัตว์ป่า กรมป่าไม้ อาจารย์ ดร. วิพัทธ จินตนา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์ปฐุม วิมลจร เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7 กรมที่ดิน อาจารย์ไทรพันธ์ เมฆจรรยา กรมชลประทาน อาจารย์สุนิษฐ์ ฤทธิ์จรัส รองผู้อำนวยการ ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืดนครสวรรค์ อาจารย์ณรงค์ วีระไวทยะ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม คุณมานิตย์ จุมปา และคุณอุศณา แสงคะนอง ที่เอื้อเพื่อข้อมูลและคำแนะนำที่ดีต่อผู้เขียน

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณธวัช ขวัญจิต เจ้าหน้าที่สถานทูตไทยประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย คุณจตุพร ไตรทาน ที่เอื้อเพื่อข้อมูลทางต่างประเทศ ขอขอบคุณ คุณจรัสพงศ์ จักขุพิพย์ ที่ช่วยเหลือผู้เขียนในการเก็บข้อมูลภาคสนามที่จังหวัดนครสวรรค์ และขอขอบคุณ คุณสมภาวิษฏ์ สุพรรณไพ และ คุณสุรัญชนา วรพรพรรณ ที่เอื้อเพื่อด้านการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดและสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าทุกวิถีทาง อีกทั้งเป็นผู้ให้งบประมาณในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เอื้ออำนวยความสะดวกด้านการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและประโยชน์ทางวิชาการ ผู้เขียนขอให้เป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดา มารดา คณาจารย์ และอุทิศบุญกุศลให้ เด็กหญิงภัทรินทร์ สุวรรณดี น้องสาวของผู้เขียนที่ล่วงลับไปแล้ว แต่หากวิทยานิพนธ์นี้มีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ด้วยประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ภูมิชัย สุวรรณดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของพื้นที่ชุ่มน้ำ	1
1.1.1 ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำ	2
1.1.2 องค์ประกอบสำคัญของภูมิทัศน์ธรรมชาติของพื้นที่ชุ่มน้ำ	3
1.1.3 คุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำ	7
1.2 ความสำคัญของปัญหา	12
1.2.1 ความรุนแรงของปัญหาและผลสืบเนื่องจากการสูญเสียและการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	12
1.2.2 สาเหตุของการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำ	14
1.2.3 แนวนโยบายของรัฐในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	17
1.3 สมมติฐาน	24
1.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	25
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	25
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	27
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้	31

บทที่ 2	มาตรการทางกฎหมายและบทบาท อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ในการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย	32
2.1	มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย	32
2.1.1	กฎหมายในด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	33
2.1.1.1	ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำใน พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติเพื่อการประมง	33
2.1.1.2	ด้านการใช้ประโยชน์ในการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ เพื่อการเพาะปลูกและเกษตรกรรม	35
2.1.1.3	ด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติเพื่อเส้นทาง คมนาคมและสัญจรทางน้ำ	38
2.1.2	กฎหมายในด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	40
2.1.2.1	ด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และ แหล่งหากินของพันธุ์สัตว์และพันธุ์พืชที่หายาก และความหลากหลาย ทางนิเวศวิทยาของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	40
2.1.2.2	ด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ หรือการวิจัยรวมทั้งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (eco-tourism)	49
2.2	บทบาท อำนาจ หน้าที่ขององค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย	53
2.2.1	องค์กรบริหารราชการส่วนกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	54
2.2.1.1	บทบาท อำนาจ หน้าที่ขององค์กรบริหารราชการส่วนกลางใน การใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	55
	กรมชลประทาน	56
	กรมเจ้าท่า	57
	กรมที่ดิน	59
2.2.1.2	บทบาท อำนาจ หน้าที่ขององค์กรบริหารราชการส่วนกลางใน ด้านอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	60
	กรมประมง	61
	กรมป่าไม้	66

2.2.2	องค์กรบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	71
2.2.3	องค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ (อบต.)	73
2.2.4	บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	75
2.2.5	ความร่วมมือในการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ	77
2.2.5.1	ความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ของรัฐในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย	77
2.2.5.2	ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย	80
บทที่ 3	ศึกษากรณีเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	83
3.1	สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	83
3.2	สภาพปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	87
3.2.1	ปัญหาด้านการจัดการ	87
3.2.2	ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง	90
3.2.3	ปัญหาด้านกฎหมาย	91
3.3	แนวทางแก้ไขของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	97
3.3.1	แนวทางแก้ไขของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ดโดยภาครัฐ	97
3.3.2	แนวทางแก้ไขของพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ดโดยประชาชน	100

บทที่ 4	ลักษณะการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติของต่างประเทศและแนวทางการจัดตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของประเทศไทยตามอนุสัญญาแรมซาร์	114
4.1	แนวทางการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติของประเทศมาเลเซีย	114
4.2	แนวทางการจัดตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของประเทศไทยตามอนุสัญญาแรมซาร์	122
4.2.1	อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention)	122
4.2.1.1	ความเป็นมาของอนุสัญญาแรมซาร์	122
4.2.1.2	ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์	124
4.2.1.3	ความสำคัญของอนุสัญญาแรมซาร์	125
4.2.1.4	สาระสำคัญของอนุสัญญาแรมซาร์	125
4.2.1.5	แนวทางการจัดตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีระดับความสำคัญในระดับนานาชาติตามหลักการของอนุสัญญาแรมซาร์	130
4.2.1.5.1	วิธีการของการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของรัฐตามอนุสัญญาแรมซาร์	130
4.2.1.5.2	ข้อตกลงของการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของรัฐที่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกตามอนุสัญญาแรมซาร์	131
4.2.1.6	แนวทางการจัดตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของประเทศไทยตามอนุสัญญาแรมซาร์ : ศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	133
4.2.1.6.1	การพิจารณาในเชิงทฤษฎีและหลักการของอนุสัญญาแรมซาร์	133
4.2.1.6.2	การพิจารณาในเชิงปฏิบัติของพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	136
4.2.1.6.3	การพิจารณาแนวทางของกฎหมายในการจัดตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญในระดับระหว่างประเทศตามอนุสัญญาแรมซาร์	138

บทที่ 5 สรุปและเสนอแนะ	141
รายการอ้างอิง	156
ภาคผนวก	160
ผนวก ก	161
ผนวก ข	173
ผนวก ค	177
ผนวก ง	182
ประวัติผู้เขียน	188

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	
1 ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด	101
2 การได้รับประโยชน์จากบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	101
3 การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบึงบอระเพ็ด นครสวรรค์	101
4 ความคิดเห็นของชาวประมงถ้าหากบึงบอระเพ็ดเน่าเสียหรือถูกทำลาย	102
5 สาเหตุที่ทำให้ปลาหรือพืชพันธุ์ในบึงบอระเพ็ดลดลง	102
6 การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาของชาวประมง ที่อาศัยบริเวณโดยรอบบึงบอระเพ็ด นครสวรรค์	103
7 แนวทางหรือวิธีการในการมีส่วนร่วมบำรุงรักษาของชาวประมง บริเวณบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์	103
8 ความคิดเห็นของชาวประมงในการจำกัดเขตหรือบริเวณในการจับปลาในบึงบอระเพ็ด นครสวรรค์	104
9 ความคิดเห็นของชาวประมงในการจำกัดเวลาในการจับปลาในบึงบอระเพ็ด	104
10 บทลงโทษสำหรับผู้ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อบึงบอระเพ็ด	105
11 การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการ ดูแลรักษาบึงบอระเพ็ด	105
12 แนวทางในการมีส่วนช่วยเหลือและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการในการ ดูแลรักษาบึงบอระเพ็ดของชาวประมง	106

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1	สภาพทั่วไปของบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ 182
2	การตั้งถิ่นฐานของชาวประมงในบึงบอระเพ็ด 182
3	ลักษณะการทำประมงของชาวประมง 183
4	เครื่องมือในการทำประมง 183
5	วิถีชีวิตของชาวประมง 184
6	ลักษณะการทำมาหากินของชาวประมง 184
7	สภาพพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติบริเวณ Sunkai Merbok ของมาเลเซีย 185
8	การทำบ่อเกษตรกรรมสัตว์น้ำของมาเลเซีย 185
9	ลักษณะการทำประมงของชาวประมงมาเลเซีย 186
10	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง (Cageculture) ของมาเลเซีย 186
11	บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ Sunkai Merbok ที่จัดเป็นบริเวณท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) ของมาเลเซีย 187